

**Ганна Матвеева,**  
кандидат педагогічних наук,  
ст. н. с. відділу економіки та управління ЗСО  
Інститут педагогіки НАПН України,  
директор Миколаївської спеціалізованої школи  
«Академія дитячої творчості»,  
Миколаїв, Україна

## **АКТУАЛЬНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ШКІЛ У ДИСКУРСІ ОСВІТНІХ РЕФОРМ**

**Ключові слова:** освітні реформи, авторські школи, авторські загальноосвітні навчальні заклади мистецького спрямування, авторською спеціалізованою школою художньо-естетичного профілю.

За сучасних умов, коли відбувається реформування галузі освіти у суспільстві, розбудовується Нова українська школа, відроджується національна культура, дуже відчутною є потреба в активізації

естетичних факторів освіти. Саме тому особливе місце сьогодні посідають авторські загальноосвітні навчальні заклади мистецького спрямування.

Авторські школи завжди створювалися з метою забезпечення альтернативних можливостей для певного учнівського контингенту, який вирізнявся на загальному фоні (діти певних соціальних груп, наприклад, сироти; здібна учнівська молодь сільської місцевості; учні з особливими потребами або певними нахилами – музичними, художніми, спортивними тощо) і мали за мету сформувати в учнів здатність самостійно вибудовувати світобачення й світосприйняття. Основними завданнями авторські школи усіх часів визначали формування в дітей активного ставлення до життя й природи, перетворення процесу отримання освіти на самоосвіту, виховання – на самовиховання. У ролі творців авторських шкіл виступали як вчені, так і педагоги-практики, ім'ям яких ці школи називали – «школа В. Караковського», «школа Е. Ямбурга», «авторська школа Ганни Матвеевої»; авторські школи отримували назву і від назви філософських або психолого-педагогічних ідей, які лежали в основі концепції їх діяльності: «школа діалогу культур», «школа розвивального навчання», «школа самовизначення» тощо. Автори таких закладів завжди намагаються захистити школу від політики, утвердити принципи вільної освіти, автономії школи від держави.

Більшість авторських шкіл – державні, але були й такі, що засновані на інших формах власності: приватній, кооперативній, спільній власності товариств або підприємств. За територіальним походженням зустрічаються авторські школи всеукраїнські, обласні, міські та сільські. За структурою вони розподіляються на автономні та ті, що діють у структурі ВНЗ; організовані як педагогічні комплекси та змішані (автономні, але використовують педкадри ВНЗ, взаємодіють з іншими навчально-виховними закладами та закладами культури, науковими установами).

Кожна авторська школа синтезує певну світоглядну концепцію та її технологічний супровід, має свої особливості й відмінності, які відтворюють її специфіку. Аналіз праць західноєвропейських дослідників [1, 2] показав, що вони, характеризуючи авторські школи, роблять акцент на особистісних якостях директора-автора, високому рівні очікувань (досягнень у навчанні). Підтримуючи погляди Г. Дейвіса та М. Томаса щодо вирішального значення якостей ефективних директорів, зауважимо, що, крім розуміння цілей своєї школи, вони повинні мати надзвичайні організаторські здібності, визнавати унікальність кожного педагога й кожного учня, періодично делегувати повноваження лідера, власним прикладом демонструвати, як потрібно діяти навіть у найскладніших ситуаціях. Відмітимо, що однією з ключових ознак таких шкіл вони називають “служіння ділу” її керівника, яке виступає в ролі системотворчого чинника управлінської складової школи.

Нами сформульовано характерні ознаки, притаманні кожній авторській школі:

- оригінальне формулювання місії/філософії школи на підґрунті педагогічної або філософської соціально значущої авторської ідеї;
- наявність власної, чітко сформульованої концепції, програми дій (стратегічних проектів) з реалізації авторської ідеї;
- прагнення до неповторності, яке відтворюється в умовах функціонування та розвитку школи;
- сформована організаційна культура в школі, якісно інший характер взаємовідносин між суб'єктами навчально-виховного процесу;
- виконання ролі “фокус-школи” – дослідно-пошукового механізму для інших закладів у освітньому просторі регіону, країни;
- активізуюча роль і вирішальне значення діяльності директора – професіонала та харизматичного лідера;
- відданість педагогів, учнів і батьків місії та спільній меті діяльності школи;

- творчо-пошуковий характер роботи педагогів, цілеспрямованість на особистісний розвиток учнів і професійний саморозвиток;

- оптимальні умови для навчання й розвитку учнів згідно з організаційною культурою та місією школи;

- партнерство й співробітництво у взаємовідносинах між суб'єктами навчально-виховного процесу;

- активне залучення громадськості до процесу розвитку школи;

- чіткий розподіл обов'язків і відповідальності між суб'єктами навчально-виховного процесу;

- верифікація (результативність) інновацій;

- унікальність, яку не можна відтворити (як справжній авторський витвір);

- стабільно стійкі позитивні результати діяльності школи;

- створення на основі започаткованих традицій іміджу школи та його позиціонування в соціумі;

- відкрита демонстрація досвіду через освітянську пресу й науково-практичні конференції та семінари;

- тиражованість окремих результатів (наслідування технологій, методів).

Під авторською спеціалізованою школою художньо-естетичного профілю ми розуміємо динамічну модель загальноосвітнього навчального закладу, в якому здійснюється організаційно та змістовно диференційоване навчання учнів на підґрунті культурологічної парадигми освіти, синтезі знань та досвіду, відтворених в оригінальній концепції директора-автора, що реалізується в специфічному культурно-освітньому середовищі й забезпечує ефективне функціонування школи та стабільні позитивні результати її діяльності.

Самим фактом існування авторські школи створюють певне просторово-сміслове та особистісно-суб'єктне середовище для формування "шкіл майбутнього", реалізовуватимуться авторські педагогічні концепції й персонал-технології, необхідні для

повноцінного функціонування традиційних шкіл, де будуть працювати вчителі-майстри та вчителі-новатори, діяльність яких орієнтована на формування особистості дитини, забезпечення її індивідуального розвитку, створення умов для саморозкриття і самореалізації на різних етапах її життєдіяльності.

На сучасному етапі становлення авторських шкіл відбувається в широкому інноваційному русі, яким охоплено педагогічну систему в цілому з огляду на такі параметри: філософська основа, мета і цілі, характер змісту, форми навчальної взаємодії та суб'єктів навчально-виховного процесу, провідні методи навчання, контроль і оцінка тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що освітянське сьогодні в Україні – це успішне функціонування значної кількості навчальних закладів нового типу та авторських шкіл, виникнення яких зумовлено змінами в політично-соціальному житті країни й пов'язано з необхідністю духовного відродження нації, «...відображення й розбудови національної системи освіти, формування освіченої, творчої особистості» [3]. Діяльність авторських шкіл завжди знаходилася в центрі уваги науковців та педагогів-практиків, які досліджували різні аспекти їх функціонування. Проте не так багато досліджень присвячено тому, як дані школи функціонують і як практика їхньої діяльності може бути оцінена.

У процесі дослідження встановлено, що на сьогодні не існує одностайного погляду вчених щодо незмінності статусу навчального закладу з часом, тобто чи залишається школа авторською довічно. Дискусійним є також питання щодо збереження статусу школи, коли її автор відійде від справ, пов'язаних з керівництвом освітнім процесом. Потребують подальшого визначення та наукового обґрунтування й концептуальні положення діяльності авторської спеціалізованої школи художньо-естетичного профілю, організаційно-педагогічні засади її функціонування (структура, зміст діяльності суб'єктів, технології навчання й розвитку, управління).

### **Список використаних джерел:**

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи [Електроний ресурс] novashkola@mon.gov.ua.
2. Матвеева Г. Д. Синтез науки та мистецтва як філософська основа творчого педагогічного процесу / Розвиток психологічної готовності педагогів до творчої професійної діяльності. Науково-методичний посібник / за наук. ред. Е.О.Помиткіна. – Київ – Миколаїв: 2010.
3. Матвеева Г. Д. Миколаївська спеціалізована школа «Академія дитячої творчості»: шлях інноваційного розвитку // Рідна школа. – №4. – квітень. – 2015.